

Bir Muhalif Olarak Bediüzzaman Said Nursi

Bediüzzaman'ın Muhalefedinin Boyutları ve Vasıfları

Bediüzzaman'ı biraz tanıyanlar bile, ona sempatisi olsun veya olmasın, onun herhangi bir alim olmadığını kolayca fark ederler. O, son yüzyıllarda yetişmiş, eserleriyle olduğu kadar, hayatı ve mücadelesiyle de temayüz eden, garib, bedii, seçkin bir İslam bilgini olduğundan, daha genç yaşlardan itibaren "Bediüzzaman" lakabıyla anılagelmiştir. Zekası, hafızası, ilmi ve tefekkürü kadar; cesaret, metanet ve celadetiyle de dikkat çekmiş, vehbi bilgisini öncelikle içselleştirmiş, sonra da hayatıyla pratize etmiş bir iman inkılapçısıdır.

Bir sistem düşünürü olarak onu anlamada, hakkıyla anlamada bazı problemler çıkmış, pek çok kimse onu bir yönüyle ele almış veya farklı yönlerini görmekle beraber bir cihetinde yoğunlaşmıştır. O, kimine göre kelamcı, kimine göre mutasavvıf, kimine göre filozoftur. Kimine göre aksiyoner, kimine göre reaksiyoner, kimine göre aktivist, kimine göre ise pasifisttir.

Üstadın yanlış anlaşıldığı konulardan biri de, hakim güçler veya iktidarlar karşısındaki duruşudur.

Müspet Hareket ve Sabır, Teslimiyet ve Kabul müdür?

Bediüzzaman, Emirdağ Lahikası'nın ikinci cildinde yer verdiği mahkeme müdafaasına benzer olarak, Nur talebelerinden Atıf'ın muhatap olduğu bir olayla ilgili olarak şu ifadeyi kullanıyor:

"Atıf'a muaraza eden ve hücum eden tarikatçı müftü ve taassuplu vaiz ve hoca ve ehl-i tarikat, ehemmiyetli ehl-i ilim ve tarikat, bu muarazada, en son perdesini rejim hesabına ve tarafgirliğe ve himayesine dayanıp, Atıf'ın müdafaa ettiği Sünnet-i Seniyye mesleğine taarruz suretine girdiğini; ve Risale-i Nur'a muaraza eden, bilerek veya bilmeyerek zındıkaya yardım ettiği bir delil:

"Bu defa adliyece benden sordular ki: 'Kürt Atıf, rejim aleyhinde çalışıyor demek onun muarızları, rejime dayandılar.'

"Bende dedim: 'Rejimi reddetmek ne vazifemizdir, ne de kuvvetimiz var ne de düşünüyoruz ve ne de Risale-i Nur izin veriyor. Fakat, biz kabul etmiyoruz, amel etmiyoruz, istemiyoruz. Red başka, kabul etmemek başkadır; amel etmemek daha başkadır. Hazret-i Ömer (r.a.) taht-ı hükmünde, kanun-u adalet-i şer'iyesini reddetmeyen ve ilişmeyen Yahudilere, Nasaraya ilişmiyordular. Demek, kabul etmemek, idarece bir cünha, bir suç teşkil etmiyor ki, o çeşit muhalifler ve münkirler, en kuvvetli padişahların idaresi ve siyaseti altında bulunmuşlar. İşte, bu nokta-i nazardan, Risale-i Nur'un şakirtlerinden en müthiş bir muhalif, rejim müessesini tel'in etse, bilfiil idareye ilişmese, onun mefkuresine kanunen ilişilmez. Hürriyet-i vicdan ve hürriyet-i fikir, onları tebrîe eder.'"1

“Bu tavır, İslam tarihi içinde ana ağırlığı teşkil eden selef-i salihinin sabır ekolü diye tanımlanan tavrının tipik bir yansımasıdır. ‘Reddetmiyoruz’la kasdolunan, halk ayaklanması, askeri darbe ve iç savaş yoluyla, yahut din adına partileşme veya kadrolaşma yoluyla siyasal iktidarı ele geçirmenin hedeflenmiyor oluşudur. Kısacası, din karşıtı bir siyasal oluşuma karşı, gene siyaset-merkezli dini bir oluşumla cevap vermeyişin ifadesidir. ‘Kabul de etmiyoruz’ ifadesi ise, imani ölçülere uymayan bir devlet ve iktidara teslim de olmayışın ifadesidir. Bilakis iktidar karşısında dinin ölçüleri esas tutulmakla; iktidarın bu ölçülere uyumsuzluğu bilinerek, ona karşı fikri ve kalbi bir gerilim muhafaza olunmaktadır. ‘Amel de etmiyoruz’ ise, gerilimin fiili bir muhalefet suretinde yansımasıdır. Özetle, bu söz, ‘reddetmiyoruz’ ile anarşizme ve dinin dahilinde menfi tarzda istimaliyle masumların kanının akıtılmasına; ‘kabul etmiyoruz, amel etmiyoruz, istemiyoruz’ ile de devletçiliğe ve varolan devlet adına dinin ölçülerinin eğilip bükülmesine karşı duruşun ifadesidir.

Anarşizm ve devletçilik gibi iki tehlikeli uçtan uzak olan bu dengeli tutum, Said Nursi’nin hayatının her karesinde rahatlıkla görülür. Onun resmi ulemanın ve bid’alara taraftar kimi ehl-i dinin sergilediği devletçi tavrıdan ne derece uzak durduğu, sergilediği manevi cihaddan ve maruz kaldığı hapis, sürgün ve işkencelerden rahatlıkla anlaşılabilir.”²

Aynı metnin devamında şu ifadeler kullanılmaktadır: “Evet, mesleğimizde kuvvet var, fakat bu kuvvet asayiş muhafaza etmek içindir. ‘Hiçbir günahkar başkasının günahını yüklenmez’ düsturu ile -ki ‘Bir canı yüzünden onun kardeşi, hanedanı, çoluk çocuğu mesul olamaz’- İşte bunun içindir ki, bütün hayatımda bütün kuvvetimle asayiş muhafazaya çalışmışım.” Yani müspet hareket, masumların zarar görmemesi için asayiş muhafazadan başka bir şey değildir. Menfi hareket ise, hır-gür çıkarma, halk ayaklanması, askeri darbe, iç savaş çıkarmaktır ki, bunlar Nur’un şefkat, muhabbet ve adalet-i mahza düsturlarıyla bağdaşmaz.

Şu halde, müspet hareket, asla muvafık olmayı, rejim yanlısı olmayı, milliyetçi, muhafazakar ve devletçi olmayı gerektirmez. Zira milliyetçi, muhafazakar, devletçi anlayış; adalet-i mahzaya mukabil; çoğu zaman zulme sebebiyet veren adalet-i izafiyeyi, devlet ve millet için ferdi, insanları ve toplulukları feda etmeyi gerektirir.

Bu durumda Risale-i Nur’u seçerek okuma ve/veya anlamaya yol açan paradigmalara bakmak faydalı olacaktır.³

Bediüzzaman Neye Muhalefet Etti?

Yukarıda görmüş bulunuyoruz ki; Said Nursi muhalefetini kendisini yargılayan Ağır Ceza Mahkemesine verdiği dilekçesiyle deklare edecek kadar bir muhalifti. Fakat onun muhalefeti neye karşıydı?

İktidara?

Bilindiği gibi muhalefet, iktidar-muhalefet bağlamında ele alınan, ağırlıklı yönü politik olan bir tutumdur. Fakat Nursi’nin, muhalefetini beyan ettiği dönemlerdeki iktidara kategorik olarak karşı çıkması söz konusu değildir. Çünkü iktidarda “Kahraman demokratlar”⁴ ve “İslam kahramanı”⁵ dediği Menderes vardı. “Nurcular Demokratlara bir nokta-i istinadı.”⁶ Emirdağ Lahikası’nda, Tarihçe-i Hayat’ta saff-ı evvel talebeleri “Demokrat Nur Talebeleri”⁷ diye imza atıyorlardı. Bediüzzaman ve talebeleri açıkça DP’yi destekliyor, iktidardan bir ihtilal yoluyla düşürülmesinden de endişe ediyorlardı.

Cumhuriyete?

O, “ben dindar bir cumhuriyetçiyim”,⁸ “Hürriyetin en geniş şekli cumhuriyettir”,⁹ “bu arı ve karınca milleti cumhuriyetçidirler, o cumhuriyetperverliklerine hürmeten çorbanın tanelerini karıncalara verirdim”,¹⁰ dahası “Hulefa-i Raşidin hem halife, hem reis-i cumhur idi”¹¹ dediğine göre, Cumhuriyete muhalefet etmesi de söz konusu olamaz.

Demokrasiye?

Nursi, şekli ve sözde bir cumhuriyet yerine, çoğulcu, katılımcı, hürriyetçi demokratik bir cumhuriyet istemekteydi. O, “hürriyet ve demokrasinin tesisine çalıştı.”¹² Münazarat gibi eski Said’in eserlerinde meşrutiyet lehine söylediği bütün argümanları sonraki tashihleri sırasında “cumhuriyet ve demokrasi manasındaki meşrutiyet”¹³ olarak genişletmiştir. O demokrasiye değil, antidemokratik uygulamalara karşı çıkmaktaydı.

Laikliğe?

Nursi'nin laikliğe açıkça ve kategorik olarak muhalefet ettiği de pek görülmez. O "Hristiyanlıkta laiklik olabilir"¹⁴ görüşündedir. "Cumhuriyet devrinde laiklik dinsizlik olarak tatbik edildi"¹⁵ tespitine rağmen, "dini telkin laikliğe aykırı değildir",¹⁶ "Laik cumhuriyet, prensipleriyle tarafsız kalır",¹⁷ "laiklik dindarlara ilişmemeyi gerektirir"¹⁸ gibi nispeten olumlu atıflarda da bulunur. Yani laiklik fikriyatı ile, Türkiye'deki tatbikatını ayrı tutar.

Sosyal Hukuk Devletine?

Nursi'nin "sosyal devlet" ve "hukuk devleti" ilkelerine muhalefet etmek bir yana, bütün hakikatiyle tatbikini arzu edeceği izahtan varestedir.

Böylelikle 1924-1961-1971 Anayasalarında yer alan 1982 anayasasında ise "Türkiye Cumhuriyeti demokratik, laik, sosyal bir hukuk devletidir"¹⁹ şeklinde son şekli verilen anayasal ilkelere Bediüzzaman'ın kategorik olarak karşı çıkmadığı, bilakis demokratik, sosyal bir hukuk devleti ve cumhuriyeti arzu ettiği söylenebilir. O halde Nursi neye muhalefet etmektedir? Nasıl bir muhaliftir?

Bir insan kendini muhalif olarak deklare ediyor, fakat muhalefatinin iktidara yönelik olmadığı anlaşılıyorsa, onun muhalefeti sathi ve basit değil, kökten ve esaslı bir muhalefet olmalıdır. Dahası mezkur temel anayasal ilkelerle de pek problemi yoksa, durum daha da ciddileşir. Nursi'nin neye muhalefet ettiğinin en aforizmik ifadelerinden biri şudur;

"Sizi iğfal eden ve adliyei şaşırtan ve hükümeti bizimle vatana ve millete zararlı bir surette meşgul eğleyen muarızlarımız (muhaliflerimiz) olan zındıklar (dinsizler), münafıklar istibdad-ı mutlaka 'cumhuriyet' namı vermekle, irtidad-ı mutlakı (dinden çıkmayı) rejim altına almakla, sefahat-i mutlaka 'medeniyet' ismi vermekle, cebr-i keyfi-i küfriye 'kanun' ismini takmakla hem sizi iğfal, hem hükümeti işgal, hem bizi perişan ederek hakimiyet-i İslamiyeye ve millete ve vatana ecnebi hesabına derbeler vuruyorlar."²⁰

Görüldüğü gibi Nursi, "zındıklar" ve "münafıklar"a muhalefet etmekte, onları da kendine "muarız" olarak görmektedir. Muhalifi olan zındıklar ve münafıkların varlıklarını ve yaşam haklarını değil de "istibdad-ı mutlak", "irtidad-ı mutlak", "sefahat-i mutlak" ve "cebr-i keyfi-i küfriye" fiillerine karşı durmaktadır.

Mezkur beyanın açılımı sadedinde şöyle söylemektedir; "Her iki Deccal azami bir istibdad ve azami bir zulüm ve azami şiddet ve dehşetle hareket ettiğinden azami bir iktidar (dikkat!) görünür. Evet, öyle acib bir istibdad ki, kanunlar perdesinde herkesin vicdanına ve mukaddesatına, hatta elbisesine müdahale eder.... Hem öyle bir zulüm ve cebir ki, bir adamın yüzünden yüz köyü harap ve yüzler masumları tecziye ve tehcir ile perişan eder."²¹

Herkesin vicdanına ve mukaddesatına, hatta elbisesine kanunlar perdesi altında müdahale! Herkesin vicdanına ve mukaddesatına hukuken değil, ama "cebr-i keyfi-i küfri" ile müdahale ederler. Ulusun ve ulus devletin "sözde" menfaati uğruna bir adam yüzünden yüz köyü harap ve yüzler masumları tecziye ve tehcir ile perişan etmeyi adil bulurlar. Güya adalet-i izafiye ile korkunç bir zulüm yaparlar.

"Hem Nur Risaleleri küfr-ü mutlakı kırdığı için küfr-ü mutlakın altındaki anarşiliği ve üstündeki istibdad-ı mutlakı kırdığı cihetle, bir nevi siyasete teması ve tevehhüm edilmiş."²²

Küfr-ü mutlakın (irtidad-ı mutlakın) altında anarşilik var. Zira hiçbir dine inanmayan ulus devletin yasalarına da tabi olmaz, hiçbir kayıt ve sınır tanımaz. Küfr-ü mutlakın üstünde ise "cumhuriyet" namı verilen "istibdad-ı mutlak" var. Çünkü hiçbir toplum dinsiz olamaz ve yaşayamaz; sadece "muvakkat bir rejim" altına (yani irtidad-ı mutlaka) alma çabası olabilir. O da ancak istibdad-ı mutlak ile geçici olarak mümkündür. Hak ve hürriyet ortamında mümkün değildir.

Tam bu noktada Risale-i Nur'un muhalefet fonksiyonu da ortaya çıkar. Zira; "Nur Risaleleri küfr-ü mutlakı kırar." Başkaca hiçbir şey yapılmasa bile Risale-i Nur'un bu etkisinden dolayı "siyasete teması var tevehhüm edilir." Çünkü Nur'un, "muarızlarının" (muhaliflerin) siyaseti; "küfr-ü mutlak" ve "irtidad-ı mutlak"tır.

Bediüzzaman'ın köklü ve derin muhalefetine bir vasfı da ne küfr-ü mutlakın altındaki anarşiye sebebiyet vermek; ne de istibdad-ı mutlakı tatbik eden ulus devletten razı ve ona teslim olmaktır.

Nursi, aşağıdaki beyanlarında siyasetten, aktif siyasetten, haksızlık ve zulümlere fiilen karşılık vermemekten neden uzak durduğunu, pek çok yerde tekrarladığı “müspet hareket”in hakikatinin ne olduğunu fiilen ve bizzat ihkak-ı hak yapmamasının, mesela bir korkunun eseri olup olmadığını açıklamaktadır.

“Risale-i Nur'daki şefkat, hakikat, hak bizi siyasetten men etmiş. Çünkü masumlar belaya düşerler, onlara zulmetmiş oluruz.

“Bazı zatlar bunun izahını istediler. Bende dedim: Şimdi fırtınalı asırda gaddar medeniyetten neş'et eden hodgamlık ve asabiyet-i unsuriye (ırkçılık) ve umumi harpten gelen istibdad-ı askeriye (II. Dünya Savaşı sonrası siyasette askerlerin etkisinin artması, askeri diktatörlüklerin kurulması) ve dalaletten çıkan merhametsizlik cihetinde öyle bir eşedd-i zulüm ve eşedd-i istibdat meydana almış ki, ehl-i hak, hakkını kuvvet-i maddiye ile müdafaa etse ya eşedd-i zulüm ile, tarafgirlik bahanesiyle çok biçareleri yakacak; o halette o da ezlem (pek zalim) olacak ve mağlup kalacak. Çünkü, mezkur hissiyatla hareket ve taarruz eden insanlar, bir iki adamın hatasıyla yirmi otuz adamı, adi bahanelerle vurup, perişan eder. Eğer ehl-i hak, hak ve adalet yolunda yalnız vurana vursa, otuz zayıfa mukabil yalnız biri kazanır, mağlup vaziyetinde kalır. Eğer mukabele-i bilmisil kaide-i zalımanesiyle, o ehl-i hak dahi bir ikinin hatasıyla yirmi otuz biçareleri ezseler o vakit, hak namına dehşetli bir haksızlık ederler.

“İşte, Kur'an'ın emriyle, gayet şiddetle ve nefretle siyasetten ve idareye karıştırmaktan kaçındığımızın hakiki hikmeti ve sebebi budur. Yoksa bizde öyle bir hak kuvveti var ki, hakkımızı tam ve mükemmel müdafaa edebilirdik.”²³

Görüldüğü gibi zulme uğrasa bile asla zalim olmamak, masumlara zarar gelmemesi için dua ile sabretmek demek olan “müspet hareket”, asla zulme rıza, zalime muhabbet, devlete kutsiyet ve dokunulmazlık atfetmek değildir. Bir korku eseri olarak sinmek ise hiç değildir. Said Nursi'nin çocukluğundan beri dikkati çeken bir karakter özelliği fitratındaki müthiş cesaret, celadet ve davasına yönelik ısrar ve heyecandır. Bu sebeple üç dehşetli komutana karşı çıkmıştır.²⁴ Aynı zamanda şefkat ve muhabbet temel düsturu olup, “Biz muhabbet fedaileriyiz, husumete vaktimiz yoktur”²⁵ demektedir. O kadar ki, kendisine çok zulmeden Cezaevi Savcısına artık beddua etmeyi düşünmektedir. Fakat avluda gördüğü kız çocuğunun zalim Savcının evladı olduğunu öğrenince bedduadan bile vazgeçer.

Gerçekte “iman” ve “din” boyutu olmayan hiçbir düşünce yoktur. Mesele, esasen inanıp inanmamakta değil, neye inanıldığı hususunda düşümlenmektedir. Bu bakımdan insanın ferdi hayata, ekonomiye, siyasete, sosyal hayata, kısacası hayatın tüm veçhelerine bakışı, bir inanç tercihinin doğrudan içermekte, daha doğrusu bu tercih üzerinde temellenmektedir.

Varlık, alem ve eşya tasavvuru ve kabulü piramidin tepesi olup her şey onun altına doğru genişler. Bilim adamı ve sistematiği de bundan kurtulamaz. Dolayısıyla paradigması ve dünya görüşü olmayan, yani “Tanrı”sı olmayan bir bilim ve hayat tarzı da yoktur.

Karl Popper milliyetçiliği, sınıfcılığı, varoluşçuluğu, pozitivizmi, davranışçılığı seküler dinlerin örneği olarak zikreder.²⁶ Bunlardan milliyetçilik ve pozitivizm seküler dini yaklaşımı, konumuzla doğrudan ilgilidir. Zira rejimin esas ve fiili dayanağı bunlardır. (Etnoseküler ulus devletçilik)

Muhalefetin köklü ve derin olması ise pozitivizm ve milliyetçiliğin İslam dinine karşı alternatif bir din olarak dayatılmasından kaynaklanmaktadır.

İnsanlık tarihinde iman-küfür, tevhid-şirk, hak-batıl, adalet-zulüm kadar eski, köklü, derin, sürekli, ısrarlı, yaygın bir gerilim yoktur. Öyleyse ulusçuluğu dinden saymak ya da dine ulusçuluğu katmak veya pozitivizm ile tevhid hakikatinin uzlaştırmaya çalışmak, zaman zaman her iki taraftan talep edilse de palyatif ve nafîle çabalarıdır.

Bediüzzaman'ın muhalefeti, sosyal ve siyasi konuları ele aldığı Eski Said'in “Münazarat”, “Divan-ı Harb-i Örfi”, “Hutbe-i Şamiye” gibi eserlerinde zahirdir. Sanılanın aksine Yeni Said'in eserleri de bu konuda bariz muhalif mesajlar taşır. Ki,

hemen yukarıdaki iktibasların rejim karşıtı mesajları, “Şualar”, “Emirdağ Lahikası” gibi yeni Said’in eserlerindedir. Esasen “Sözler”, “Mektubat” gibi eserlerde ağırlıklı olarak, tevhid, nübüvvet, haşır gibi imani konuların ele alındığı bölümlerin muhtevası, ontolojik düzlemde daha da muhaliftir. Bu eserlerde milliyetçi-pozitivist bir seküler dinin temel esasları bertaraf edilmekte, hakiki tevhid dini olan İslam’a tahşidat yapılmaktadır. Esasen küfür imana nasıl ki, iflah olmaz bir muhaliftir; “her şey zıddıyla bilinir” kuralınca iman küfre, tevhid de şirke muhaliftir.

Burada dikkat gerektiren husus; muhalefeti ne günlük, tepkisel yüzeysel reaksiyona indirgemek suretiyle, derindeki gerilimi ihmal etmek, ne de derinlerdeki gerilimi mücerret ve nazari bir zeminde buharlaştırarak aktüalite ve pratiğini yok etmektir.

Dipnotlar

1. Bkz. Said Nursi, Kastamonu Lahikası, Yeni Asya Neşr., İst. 1997, s. 206.
2. Metin Karabaşoğlu. “Devletçilik: Bir Zihniyetin Anatomisi”, Köprü, Bahar 1997 No: 58, s. 7.
3. Bu konuda bkz. Metin Karabaşoğlu, Risale Okumaları, Zafer Yay., İst. 2000, Özellikle; “Parça ve Bütün”, s. 75, Risale-i Nur’u Anlamak”, s. 77, “Paradigmaların Gölgesinde”, s. 91.
4. Bediüzzaman Said Nursi, Emirdağ Lahikası II, Yeni Asya Neşr., İst 1997, s. 51.
5. A.g.e., s. 142.
6. A.g.e., s. 25.
7. A.g.e., s. 185.
8. Bediüzzaman Said Nursi, Tarihçe-i Hayat, Yeni Asya Neşr., İst 1997, s. 357.
9. A.g.e., s. 205.
10. A.g.e., s. 357.
11. A.g.e., s. 357.
12. A.g.e., s. 578.
13. Bediüzzaman Said Nursi, Divan-ı Harbi Örfi, Yeni Asya Neşr., İst 1997, s. 53.
14. Mektubat, s. 421.
15. Tarihçe-i Hayat, s. 575.
16. Emirdağ Lahikası II, s. 170.
17. Tarihçe-i Hayat, s. 195.
18. A.g.e., s. 213.
19. 1982 Anayasası, 2. madde.
20. Bediüzzaman Said Nursi, Şualar, Yeni Asya Neşr., İst 1997, s. 256.
21. Şualar, s. 513.
22. Emirdağ Lahikası, s. 281.

23. Şualar, s. 260.

24. Emirdağ Lahikası I, Sinan Matbaası, İst 1954, s. 217.

25. Tarihçe-i Hayat, s. 52.

26. Metin Karabaşoğlu, Devletçilik: Bir Zihniyetin Anatomisi, Köprü, No: 58, s. 3-5.

Bediüzzaman'ın İslam Muhalefet Geleneği Açısından Konumu

Bediüzzaman, kendi tavrı ve ona yapılan muameleler açısından selefi olan mümtaz alimlere ne kadar da benziyor. O hiçbir zaman rejimin şefi M. Kemal'in kendisine yaptığı mebusluk, şarkta Şeyh Sunisi'nin yerine vaiz-i umumilik, bir köşk tahsisi gibi tekliflerini kabul etmez.¹ "Mebusluk, umumi vaizlik gibi imkanları kullanıp daha iyi hizmet yaparım, bu dehşetli gücü karşıma almak yerine, yanıma alayım" demez. Bunları hizmete fayda verecek imkanlar değil, esasatını bozacak rüşvet, ayakbağı, göbek bağı olarak görür.² Buna mukabil 1925'ten başlayarak vefatına kadar geçen otuz beş sene boyunca hapse, sürgüne, tarassuda, mahkemelere, baskılara, defalarca zehirlenmelere maruz kalır. Rejimle uzlaşmamasının bedelini kendisine çektiirmek isterler, fakat o bir sepete sığan malvarlığı ve iyi bir eğitim almamış, kariyeri olmayan, az sayıda çiftçi, çoban, memurdan oluşan sadık talebeleriyle hizmetleri, sürgün, hapis ve zehirlenmelere rağmen Allah'ın inayetiyle başarır, büyük oyunu bozar. Türkiye Müslümanlarının, belki dünya Müslümanlarının önünü açar.

Mücadelesinde tıpkı seleflerinin yaptığı gibi, asla iktidara, hatta çeşitli resmi görevlere talip olmaz, prensipleri ve yüksek hakikatlerin dışında bir gayreti ve beklentisi yoktur, bunları reddetmiştir. İyiliği emir, kötülüğü men (emr-i bil ma'ruf nehyi anil münker) yapmaktadır. O kötülüğü eliyle değilse bile diliyle ve kalbiyle düzeltmeye çalışmıştır. Ehl-i Sünnetin tercihi sabır ekolünü benimsemiş, onlarla birlikte zulüm ve tağutun meşruluğunu ve haksızlığını onaylamayan, kabul etmeyen tavrını sürdürmüştür. Selefleri gibi; 1- Zalim yöneticilerle yardımlaşmamış, 2- Fıkıhın ve hadisin incelenmesi yerine, daha temel bir konu olan iman esaslarının takviyesine çalışmış, 3- Kelam ve tefsir ilimleri sahasında çaba göstermiştir. Ki, Fıkıh aslında iman esaslarını da ihtiva eden bir ilim dalıdır (Fık'h'ul Ekber). Bütün vatan sathını medreseye çevirerek, Risaleler yazılmış, çoğaltılmış, dağıtılmış, okunmuş, müzakere edilmiş, hayata geçirilip modern ulus devletin pozitivist, seküler dayatmasına karşı durulmuştur. 4- Yönetenlere ve yönetilenlere öğüt vermeye (emr-i bil maruf) devam etmiştir.

Mutezile'den Şia'ya, Havariç'ten Ehl-i Sünnete kadar, İslam uleması ve Nursi zulüm karşısında devrim, sabır ve temekkün şeklinde, ama muhakkak muhalefet ettikleri halde, neden özellikle Ehl-i Sünnet ve Bediüzzaman muvafık olarak algılanmakta veya algılanılmaktadır? Bunun bir çok önemli sebebi "Adalet-i İzafiye Paradigması"nda yatmaktadır. Önemli bir sebebi de; Osmanlı döneminde bağımsız bir ulema ve arifler sınıfı olmayışı; Akşemseddin ve Molla Gürani örneğinde olduğu gibi, sultanlar ile alimler arasında bir gerilim yerine uyumun söz konusu oluşudur. Bu dönemde kardeş ve evlat katline dahi fetva veren alimler çıkmış, devletçilik ve Osmanlı Devleti bir tabu haline getirilerek "devlet-i ebed müddet" gibi itikaden problemleri yaklaşımlar revaç bulmuştur.³ Cumhuriyet Türkiye'si pek çok alanda olduğu gibi Osmanlı'nın bu anlayışını da tevarüs etmiş, devletin çıkarı için fertlerin feda edilmesi (faili meçhuller) adiyattan olmuştur. Halk da bu anlayışı tevarüs etmiş; Marksistlere, Kürtlere, hatta dindarlara yapılanlar konusunda, ehl-i dinin bir kısmı dahi "devlet daima haklıdır", "başörtülüler yasağa muhalefet etmesin, devlet iradesine uysun" fikrindedirler.

Bediüzzaman ve Nur Talebelerini "pasiflikle" ve "çiçek böcek muhabbeti" yapmakla suçlayan "sözde radikal" kesimlerin ve siyasi İslamcılarının talip oldukları modern devlet ve devletçi anlayış, netameli iktidar, yüzeysellik ve güncellilikle malül talepleri düşünüldüğünde, tam da modernizmin kulvarında, oyunu başkalarının koyduğu kurallara göre oynayan, oportünist bir yaklaşım ortaya çıkar. İslami geleneğin devlete ve iktidara talip olmayan ilkesel ve ihlaslı muhalefetine mukabil, kafasındaki "kutsal devlet" adına hakiki kutsalları harcamaya müheyya, iktidara biz gelelim de ne olursa olsun anlayışı, tam bir edilgen, modernist anlayıştır. Gerçek bir muhalefet değil, bir nevi muvafık bir anlayıştır. Öte yandan bin küsur yıl sonra Hz. Ali karşısında Hz. Muaviye'nin içtihadını rahat rahat eleştiren niceleri bile, gerçekte tam da onun

durduğu yerde durmaktadır.⁴

Risale-i Nur'un İslam Tarihindeki Özel Yeri

Bediüzzaman'a göre; "Hulefa-i Erbaa'nın beşincisi olarak ve 'Şüphesiz hilafet benden sonra otuz sene sürecektir' (el-Fethur-Rabbani; 23:10) hadis-i şerifin hükmünü tasdik ettiren, müddet-i hilafeti, azlığıyla beraber kıymetini azim göstermek için o mana-i işarisiyle Hazret-i Hasan (r.a) gösterir."⁵ "Hz. Hasan'ın (r.a) altı aylık hilafeti ile beraber Risale-i Nur'un Cevşenü'l-Kebir'den ve Celcelutiye'den aldığı bir kuvvet ve feyizle vazife-i hilafetin en ehemmiyetlisi olan neşri-hakaik-ı imaniye noktasında Hazreti Hasan'ın (r.a.) kısacık bir müddetini uzunca bir zamana çevirerek, tam beşinci halife nazarıyla bakabiliriz. Çünkü adalat-i hakikiye (adalet-i mahza) ile bu asırda insanları mes'ud edebilir bir istidatta bulunan, Risale-i Nur'dur ve onun şahs-ı manevisi, Hazreti Hasan'ın (r.a) bir muavini, bir mütemmimi, bir manevi veledi hükmündedir."⁶

Hilafet denince çoğumuzun aklına öncelikle siyaset, devlet ve yönetim gelir. Halbuki bu hilafetin ruhuna ve manasına çok da uygun değildir. Nursi'nin belirttiği gibi; Hilafet vazifesinin en ehemmiyetlisi iman hakikatlerinin neşri ve tebliğidir. Madem ki, halife, Peygamber'in (a.s.m.) yerine geçendir. Onun (a.s.m.) en birinci vazifesi ve işi iman hakikatlerinin neşri olduğuna göre, halefine düşen de odur. İkinci derecede olmak üzere, yönetim de hilafetin bir boyutu olmakla birlikte, bu yön abartılmış, asıl misyon ise ihmal edilmiştir

İman hakikatlerinin neşir ve tebliği konusunda Risale-i Nur'un önemi ve misyonu bedihidir. Bunun için devlet başkanı olmak, iktidarda olmak da zorunlu değildir. Hz Peygamber (a.s.m.) Risaletinin 13 yıllık Mekke döneminde idari bir görev almamış, 10 yıllık Medine döneminde bir konsensüs sonucu idari reislik de ifa etmiştir. Risale-i Nur da Hz. Hasan'ın beşinci halife sıfatıyla yardımcısı, tamamlayıcısı ve manevi bir evladıdır.

Beşinci halife Hz. Hasan Medayin'de karşılaştığı Muaviye ve ordusuyla, Müslümanların kanı akmasın diye savaşmamış, hilafet vazifesinden ise feragat etmiştir.⁷

Maddi hilafetten feragat ve manevi hilafet ve saltanat itibarıyla iman hakikatleri naşiri Risale-i Nur'a beşinci halife nazarıyla bakabiliriz. Muaviye ve oğlu Yezid gibi Emevi sultanlarının maddi, şekli fakat esassız hilafeti (ısıricı saltanat) yerine manevi, içeriksel ve esaslı hilafet daha fazla hilafettir. Bir anlamda, iktidar değil de muhalefet hilafetidir.

Nursi Muhalefedinin İktisadi ve Sosyal Boyutu

Sanılanın aksine Bediüzzaman sadece dini ve imani boyutta değil, burjuvaziye ve üst tabakalara karşı mensup olduğu avam tabakasının pozisyonu dolayısıyla istibdat ve baskılara da muhalefet etmiştir:

"Evet ben neseben ve hayatça avam tabakasındanım ve meşreben ve fikren "müsavat-ı hukuk" (hukuki eşitlik) mesleğini kabul edenlerdenim. Ve şefkaten ve İslamiyetten gelen sırr-ı adalet ile burjuva denilen tabaka-i havassın istibdat ve tahakkümlerine karşı eskiden beri muhalefetle çalışanlardanım. Onun için bütün kuvvetimle adalet-i tamme (adalet-i mahza) lehinde, zulüm ve tegallübün ve tahakküm ve istibdadın aleyhindeyim."⁸

Said Nursi, muhalefet müessesesinin kendisini, samimi, meşru bir adalet ve yönetim dengesi sağlaması yönünden zorunlu görür. "Haksızlığa karşı, zulme karşı, kanunsuzluğa karşı, muhalefet hiçbir hükümette suç sayılmaz. Bilakis muhalefet, meşru ve samimi ve muvazene-i adalet vasıtasıdır." der.⁹ "Barika-i hakikat da müsademe-i efkardan doğar"; fikirlerin müsademesi için ise farklı, muhalif, aykırı fikirler gerekir.

Ülkemizin gerek maddi, gerekse manevi kalkınması, gelişmesi ve ilerlemesi için, insanımızın maddi ve manevi huzuru ve mutluluğu için en fazla ihtiyaç duyulan şey, özgürlük demokrasi ve insan haklarına saygıdır. Ve bunları halk talep edip, mücadelesini vermeden ele geçiremiyoruz. Bilgisizlik ve isteksizlikle haklarını bilmeyen bir millet ehl-i hamiyet idarecileri bile müstebit kılar. Avrupa Birliği süreci ve pek çok demokratik uyum yasalarına rağmen, Anayasayı değiştirecek güçlü ve mağdur kesimden gelen bir iktidara rağmen, demokratikleşme ve hürriyetler pek de sağlanamıyor.

Çünkü halk yeterince bilinçli ve talepkar değildir. "Nemelazımcılık" ve "bana dokunmayan yılan bin yaşasincılık" almış

başını gidiyor. Yılan ise sırası gelen herkesi yokluyor. Haksızlıklara, kanunsuzluklara karşı kime yapılırsa yapılsın hep birlikte karşı çıkıp, muhalif bir tavır geliştirmeden ne demokrasi, ne insan hakları ve ne de hukukun üstünlüğü olur. İktidar her rejimde var, rejimi demokratik yapacak olan sağlam ve ilkeli bir muhalefettir. Muhalefetsiz bir hukuk devleti ve insan haklarına saygı mümkün görünmüyor.

Dipnotlar

1. Tarihçe-i Hayat, s. 131.
2. Nursi, Reis-i Cumhura gönderdiği dilekçede; “Bana hücum eden garazkarların en esaslı sebebi, Mustafa Kemal’in dostluğu ve tarafgirliği sebebiyle beni eziyorlar... bir hadis-i şerifin ihbarıyla ‘Kur’an’a zararlı öyle bir adam çıkacak’ dediğini ve sonra Mustafa Kemal o adam olduğunu zaman gösterdi” demektedir. Emirdağ Lahikası I, s. 247.
3. Metin Karabaşoğlu, Devletçilik: Bir Zihniyetin Anatomisi, Köprü, No: 58, s. 15-16.
4. A.g.m., s. 20.
5. Lem’alar, s. 41.
6. Emirdağ Lahikası I, s. 65.
7. Hekimoğlu İsmail, İslam Tarihi, Zaman, İst 2001, s. 69.
8. Lem’alar, s. 174.
9. Tarihçe-i Hayat, s. 637. Ayrıca bkz. Bediüzzaman Said Nursi ve Devlet Felsefesi, Safa Mürsel, Yeni Asya Yay., İst 1995, s. 261.